

Insamlingar och avgifter i skolan.

En handbok till politiker, tjänstemän, lärare och föräldrar för klokare beslut om barns delaktighet.

".....hela resan kostar 1.800:-. Jag har betalt in 900:-, men det saknas ytterligare 900:-.

Det hela är naturligtvis mycket pinsamt, då pengarna redan skulle varit inbetalda till klassmammans. Situationen har inte nått min sons öron ännu, vilket är min största oro därför att det hela blir naturligtvis väldigt pinsamt för honom. Finns det en möjlighet att få hjälp av er?"

Majblomman
Alla barns blomma

Innehåll:

En tjuga till ett par mackor, en tusenlapp till en utlandsresa eller inga alls?...	3
Majblommans syn på avgifter i skolan.....	4
Checklista för en klok policy om avgifter med barnperspektiv.....	6
Majblommans insamling och studiematerial.....	7
Andra sätt att tjäna pengar till klassen.....	9
Röster om avgifter i skolan.	10
Fakta om barnfattigdom.....	11
Klyftan för ensamstående föräldrar växer.....	12
Barnen lär sig respektera varandra.....	13
Exempel på riktlinjer för avgifter i olika kommuner	14
Så här står det i skollagen.....	16
Majblommans rapporter och PM.....	17

Majblomman - Alla barns blomma

Sedan 1907 arbetar Majblomman för att förbättra barns villkor i Sverige. Verksamheten bygger på att barn hjälper barn genom att sälja majblommor. Majblomman är Sveriges största barnhjälps-organisation med drygt 700 lokalföreningar. Varje förening är en del i barnets nätverk med familj, skola, fritid, hälso- och sjukvård samt socialtjänst på orten. Vår vision är att alla barn ska få vara med och dela gemenskapen med sina kamrater i skolan och på fritiden.

Vi ger bidrag till enskilda barn, skolaktiviteter och forskning om barn. Vi driver ett sommarläger på Galtarö och verksamheten Hallå, hör på mig! som syftar till att barn ska få komma till tals i beslut som rör dem.

Göteborg 2009-02-06

Majblommans Riksförbund

Kungsgatan 28, 411 19 Göteborg

Telefon 031-60 68 90

E-post: info@majblomman.se

www.majblomman.se

Fotograf: Maria Rosenlöf

Hur mycket extra pengar ska skolan få kräva av föräldrarna – en tjuga till ett par mackor, en tusenlapp till en utlandsresa eller inga alls?

Utbildningen ska vara avgiftsfri, det framgår av skollagen. Men detta innebär inte ett förbud mot att resa eller anordna aktiviteter som kostar pengar, det handlar i stället om att aktiviteten ska betalas av skolan eller genom att klassen arbetar och sparar ihop pengarna. Det är inte elevernas föräldrar som ska bekosta skolans aktiviteter genom avgifter eller insamlingar som uppfattas som obligatoriska.

Detta är en handbok om frivilliga insamlingar och avgifter. Tanken är att den ska ge tips och exempel på hur skolor kan finansiera olika aktiviteter utan att bryta mot vad som sägs i lagen om att skolan ska vara kostnadsfri. Syftet är också att öka kunskapen om och förståelsen för barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer så att alla barn kan få vara med i gemenskapen. En situation som är laddad med jämförelse och konkurrens är skolresor.

Vi vet, genom undersökningar och de brev som kommer till Majblommans lokalföreningar, att avgifter i skolan är ett problem för många barnfamiljer. Dessa familjer upplever en slags vardagens vanmakt, de kämpar och biter ihop. De gör sitt bästa för att dölja att de har dålig ekonomi. Det är inte ovanligt att barn sjukskrivs av sina föräldrar för att slippa skylta med knapphet i samband med en aktivitet i skolan, som kostar pengar. För många barnfamiljer går smärtgränsen vid 20 kronor.

Skolan kan bli bättre på att diskutera de här frågorna. Den är till för alla och det ska inte finnas några trösklar.

I handboken ges exempel på riktlinjer som olika kommuner och skolor har tagit fram. Jag hoppas att dessa riktlinjer ska ge dig inspiration att diskutera vad som gäller i din kommun, kanske saknas en policy. Alla kommuner bör ha en policy för avgifter i skolan.

Jag hoppas att du kommer att ha nytta av handboken i din vardag. Hör gärna av dig om du har goda exempel som du tycker att Majblomman bör lyfta fram i olika sammanhang.

Lena Holm
Generalsekreterare
Majblommans Riksförbund

Majblommans syn på avgifter i skolan¹

Gemensamma aktiviteter i skolan, som utflykter, resor, skridskoåkning eller vad det kan vara, är bra. De innebär att barnen kan träffas på olika sätt och i olika sammanhang för att lära känna varandra och för att få nya insikter och erfarenheter.

Men när skolor bryter mot lagen genom att ta ut avgifter kommer vissa barn i kläm. För familjer med en ansträngd ekonomi kan en matsäck till friluftsdagen bli ett bekymmer. Det är därför angeläget att finansieringen av aktiviteter löses så att inte barn i fattiga familjer hamnar utanför eller pekats ut.

Låt alltså barn åka på skolresor, besöka simhallen, gå på museum tillsammans eller se en film på bio, men se till att finansieringen löses med kommunala medel eller genom att klassen arbetar och samlar ihop pengarna genom att sälja majblommor och kanelbullar eller anordnar loppmarknader och discon.

Gemensam finansiering av till exempel en skolresa innebär dessutom att barnen tillsammans får sätta upp mål och sträva efter att de nås.

Klasskassa och klassresa

Det är viktigt att ha ett barnperspektiv i detta sammanhang. Det är barnens önskemål och mål som är vägledande. När det är dags för klassresan eller aktiviteten man sparar till ser man hur mycket pengar det finns i klasskassan och beräknar vad dessa pengar räcker till så att ingen ska behöva avstå för att föräldrarna inte har råd att betala mer utöver det som finns i klasskassan.

Informationskampanj som har gett resultat

Genom rapporter, debattartiklar, uppvaktningar och seminarier har Majblomman fått till stånd en förändring i synen på avgifter i skolan. Kravet är helt enkelt att kommunerna ska följa skollagen. Vid den senaste mätningen 2006 hade avgifterna i skolan mer än halverats och de avgifter som förekom hade mer av ett frivilligt inslag.

Bakgrunden är att Majblomman varje år får mängder av brev och bidragsansökningar från föräldrar som med en knapp ekonomi inte har råd att ge barnen det som andra alldeles självklart får och har glädje av – möjlighet att följa med på en utflykt, åka med på klassresan, spela fotboll i skor i rätt storlek, byta ut glasögon som inte längre ger tillräcklig synskärpa, ge bort en födelsedagspresent eller gå på bio. Dessa berättelser ger en bild av hur barn har det i Sverige i dag.

Definition av en ”obetydlig kostnad”

Majblomman har också – med hjälp av undersökningsföretag – ställt frågor till föräldrar med barn i grundskolan för att få en uppfattning om hur de ser på avgifter i skolan med flera aktuella frågor. Vi vet att smärtgränsen för många barnfamiljer går vid 20 kronor.

Skolverket slår fast att frivilliga insamlingar är tillåtna

Skolan kan, menar Skolverket, självfallet anordna resor och andra aktiviteter. Så länge det inte handlar om ”obetydliga kostnader” måste dock finansieringen lösas med kommunala medel. Det kan också finnas situationer då eleverna frivilligt bidrar genom att samla ihop pengar.

¹ Ytterligare information finns i Majblommans promemoria ”Barns ojämlika villkor i Sverige” 2005-12-29.

För ekonomiskt utsatta familjer blir avgiftsbelagda skolaktiviteter ett problem. När barnen kommer hem med en lapp om en avgiftsbelagd aktivitet finns egentligen inget val. Det handlar oftast om att avstå.

Ökad kunskap leder till kloka beslut för alla barn

Som lärare kan du fundera över alternativa finansieringsmöjligheter, en försäljning eller annan insamling. Om beloppet är valfritt är insamlingen frivillig. Det blir upp till varje familj att bestämma hur mycket pengar man lägger. Köper man inget kanske man i stället hjälper till med någon arbetsuppgift.

Inte sällan är det entusiastiska, välmenande föräldrar som driver på insamlingar till aktiviteter och resor, därför är det viktigt att även föräldrar har kunskap om ekonomiskt utsatta barn och följer de riktlinjer och policier som innebär att alla barn kan delta i gemensamma aktiviteter med skolkamraterna.

Olämpliga insamlingar

Det är inte tillåtet att samla in pengar genom att föräldrar ska betala ett "lika belopp för alla", regelbundet eller i samband med en aktivitets genomförande. Det är inte heller lämpligt att skicka påminnelser om frivilliga insamlingar. Tänk på att det är direkt olämpligt och utestängande om det förekommer obligatoriska avgifter för att få delta, till exempel inträde på skoldisco eller fika på föräldramöten.

"Jag har en son som går i 5:an som ska på skolresa i höst. Som ensamstående mamma finns det helt enkelt inga möjligheter för mej att betala hela resan som kostar 1.800:-. Jag har betalt in 900:-, men det saknas ytterligare 900:-.

Det hela är naturligtvis mycket pinsamt, då pengarna redan skulle varit inbetalda till klassmammans. Situationen har inte nått min sons öron ännu, vilket är min största oro därför att det hela blir naturligtvis väldigt pinsamt för honom. Finns det en möjlighet att få hjälp av er?"

Majblommans checklista för en klok policy om avgifter och insamlingar -med barnperspektiv

Skolan ska vara avgiftsfri – alla ska få vara med

Vi lever i ett konsumtionsinriktat samhälle som betonar valfrihet när det gäller såväl sjukvård, pensioner och utbildning som skor, mobiltelefoner och pasta. Men alla har inte möjlighet att utnyttja denna valfrihet, de har helt enkelt inte råd. För familjer med knapp ekonomi är det inte ovanligt att barn sjukskrivs av sina föräldrar för att slippa skylta med knapphet i samband med en aktivitet i skolan, som kostar pengar.

Det handlar om att inkludera alla barn.

Definition av obetydlig avgift

Utbildningen ska vara avgiftsfri, men i undantagsfall kan obetydliga kostnader för eleverna tas ut. Varken lagen eller Skolverket har definierat vad som utgör en obetydlig kostnad. Det innebär att det är kommunen som tolkar bestämmelserna.

För många barnfamiljer går smärtgränsen vid 20 kronor.

Avgiftsfria alternativ

Skolverket konstaterar också att huvudmännen inte kan komma ur frågan genom att hävda att de kostnadsbelagda aktiviteter som anordnas är frivilliga och att alternativ avgiftsfri verksamhet anordnas för de elever som inte vill delta. Utbildningen ska vara avgiftsfri oavsett om aktiviteten är frivillig och andra avgiftsfria alternativ erbjuds.

Avgiftsfria alternativ måste undvikas då de är starkt stigmatiserande.

Skoltid och fritid

När det gäller aktiviteter som arrangeras av föräldrar och genomförs på fritiden bör samma hänsyn tas till att familjer har olika ekonomiska förutsättningar och att fattigdom inte sällan är förknippat med skamkänslor. *Det är barnets upplevelse som måste vara vägledande; för barnet har det ingen betydelse om det är på skoltid eller fritid, det är alltid lika tufft att hamna utanför.*

Frivilliga insamlingar

Alla aktiviteter som erbjuds i den obligatoriska skolan måste vara tillgängliga för alla, men aktiviteter som ordnas för barnen kan i vissa fall finansieras med hjälp av frivilliga insamlingar som innebär att barnen exempelvis säljer majblommor eller ordnar discon och loppis för att spara ihop pengar i en gemensam kassa. Inträde till skoldisco, fika på föräldramöten, mm som innebär att alla betalar ett lika belopp är ingen frivillig insamling.

Frivilliga insamlingar är sådana insamlingar där beloppen är frivilliga.

Majblommans insamling

Att sälja majblommor är en frivillig insamling. Även om föräldrar förväntas köpa majblommor kan de bidra genom att själva avgöra hur många blommor de vill köpa, eller hjälpa till på annat sätt.

Majblommans insamling ska heller inte jämföras med att sälja andra saker för att tjäna pengar till klasskassan. Genom att sälja majblommor kan barn också hjälpa andra barn i Sverige.

Bertil Hult, som grundade språkreseföretaget EF, berättar i intervjuer att han som tolvåring sålde majblommor. Första pris i Sverige var en cykel.
– Cykeln ville jag ha. Men den nådde jag inte, jag fick andra pris som var en kamera. Jag var ute morgon och kväll och övertalade folk att köpa majblommor.

Av insamlingsbeloppet får barnen och skolan Majblommepengar. Barnen får behålla 10 procent som oftast går till barnens klasskassa. Skolan får också 10 procent som används i Majblommans syfte. Barnen involveras i beslutet om hur Majblommepengarna ska användas så att alla barn på skolan får glädje av dem. Pengarna har främst använts för utflykter, skolresor, lägerskolor, lek- och sportutrustning för utlåning i samband med idrottsdagar, musikinstrument samt trivselaktiviteter.

Majblomman är också ett viktigt inslag i skolans värdegrundarbete, utvecklar barns empati och tränar social kompetens och ansvar!

Att sälja majblommor

Majblommor säljs under två vårveckor. Mer än 100.000 barn samlade in 46,5 miljoner kronor i fjol. Det vanligaste är att man inom sin klass bestämmer sig för att sälja majblommor. Lärarna brukar hjälpa till och ta kontakt med den lokala majblommeföreningen för att komma igång med Majblommans insamling.

Varje barn får en säljväska, majblommor, information och säljtips samt redovisningsunderlag. Barnen säljer efter sin egen förmåga och möjlighet. Om det blir blommor över lämnas de tillbaka utan någon ersättningskyldighet.

Majblommans lokalföreningar över hela landet

Insamlingen organiseras av lokalföreningar som finns på de flesta orter i Sverige. Lokalföreningen består av vuxna som frivilligt ställer upp för att hjälpa barn att organisera insamlingen. Lokalföreningen ansvarar också för att dela ut bidrag till barn som inte har råd med en cykel, gympaskor, glasögon, dator, sommarläger, medlemsavgift i fotbollsklubben eller något annat som barnet behöver för att vara med i gemenskapen med sina kamrater i skolan och på fritiden.

För att hitta din närmaste lokalförening kan du kontakta Majblommans Riksförbund på telefon 031 – 60 68 90, fax 031 – 60 68 99 eller e-post: info@majblomman.se

Majblomman - en pedagogisk idé

Majblommans prisbelönta studiematerial "En riktig kompis! Alla ska få vara med!" är utformat för att kunna användas i alla lektioner där skolans värdegrundsarbete behandlas; EQ-timmar, Livskunskap eller i varje dags inslag av värdegrundsarbete.

Studiematerialet är framtaget i samarbete med en av Sveriges ledande experter inom ämnet – Birgitta Kimber som är läromedelsförfattare, speciallärare, psykoterapeut och forskare som bland annat skapat SET-programmet (social och emotionell träning).

I de tiotusentals bidragsansökningar som kommer in till Majblomman varje år skildras familjernas situation och det är inte ovanligt att problemen kopplas till skamkänslor vilket leder till att de drabbade barnen inte uppmärksammas. Barnen i de här familjerna hamnar lätt utanför gemenskapen med sina kompisar, både i skolan och på fritiden. Därför har vi utvecklat ett studiematerial som ett hjälpmedel för att öka kunskapen om ekonomiskt utsatta familjers villkor och motverka fördomar om orsaken till problemet. Materialet fokuserar på det utanförskap som ekonomisk utsatthet innebär och utvecklar barns empati och förståelse.

Citat ur barnens insamlingsenkät:

Det bästa med att sälja majblommor:

"Det bästa är att man tjänar egna pengar och samtidigt hjälper andra barn, så de också får göra roliga saker".

"Det är kul att hjälpa till, och att snacka med tanter....."

Säljtips:

"Man ska sälja hos gamla människor".

"Sälj till dom du känner först och träna".

"Sälj på mammas och pappas arbete då blir dom glada".

"Det är bra att du har ett stort ordförråd så att du kan prata snällt med dom tills dom köper majblommorna."

"Så fort man får blommorna måste man sälja. Första dagen går det lättast"

Andra sätt att tjäna pengar till klassen

Försäljning

Det finns många försäljningsaktiviteter som barnen kan ägna sig åt för att samla in pengar till klasskassan. Hit hör kakor, jultidningar, kokosbollar, polkagrisar, salamikorvar, slipsar, strumpor och tulpaner. De kan också panta burkar och flaskor.

Information om försäljningsalternativ finns på

<http://www.alltomskolan.se/klarsresor/>

Loppis, lotteri och trädgårdsarbete

En artikel i Dagens Nyheter resulterar i en diskussion på nätet² om hur barn kan tjäna pengar till klasskassan. I inläggen ges många tips.

stockholmsmamma:

Ordna **disco** för yngre barn i skolan, sälja fryspåsar gör min dotter. Sälja hembakat bröd på torget eller vid stationen. Här omsistens såg jag ett gäng företagsamma ungar som hade med sig termosar och sålde fika med bullar vid en station. De verkade göra goda affärer.

jessikao:

En klass brukar ha **julfest** varje år. Då kommer släkt och vänner på fest med fika, lotterier och luciatåg/julshow. Några föräldrar har organiserat det hela. Priser till lotterier kommer bli från föräldrars jobb osv.

Fördelen är att man tjänar pengar på något man ändå kanske skulle ha gjort, och att det inte märks hur mycket/lite varje familj bidrar med.

Nackdelen är att pengarna bara kommer från de som känner barnen, fast det gör det ofta annars också. Det blir en del jobb för klassföräldrarna.

Man kan också ha loppis.

Nett@n:

Eget **lotteri**... vi har gjort egna lotterier...

Alla skänker något, till vinster... beroende på vad man kan... och så gör man lotter av det.. på ett A4 ark.. med namn o telenummer på... så har man dragning en viss dag och ant, ringer dom som vunnit eller lämnar över det...

Fungerar jättebra....

Mimmiz:

Har skolan tillgång till en hemkunskaps sal?? Vi har nämligen haft perioder både ht o vt med att **baka frukostbröd på beställning** o levererat på Lördagsmorgonen till de som beställt, krävs dock att man sätter degarna redan kvällen innan o har ett stort gäng som kan ställa upp en lördag morgon vid 6 snåret så man får ut frallorna med nästa gäng som åker omkring o levererar med barnen....Vi brukade komma upp i ca 100 - 200 beställningar med ca 10 fraller per beställning....Vi hade tom duktiga tårtmakare så barnen kunde göra tårtor på beställning oxå...

Vi har även haft tjänster året om och då mest **hjälp med trädgårdsarbeten** som kratta löv, plocka frukt o bär, skotta snö för äldre så de kommer ut när snön kommer, biltvätt på beställning, gräsklippning och speciellt hjälpa till med att plocka fram o tillbaka trädgårdsmöbler för äldre....Vi hade den turen att kunna hjälpa äldre som bodde i närheten av skolan och inte nog med att vi fick in en slant vi fick socialträning..

Jennie:

Loppis är super! Folk köper allt möjligt som man tror är helt osäljbart (tom trasiga grejer) och samtidigt blir man av med en massa grejer som bara står och samlar damm.

² Allt för Föräldrars webbplats.

Röster om avgifter i skolan

I olika sammanhang, inte minst på nätet, diskuterar föräldrar frågor om barnuppföstran, hälsa och ekonomi.

Så här skriver pappabloggaren Daniel Pernikliski i KORVASBLOGGEN den 28 januari 2008 om det han kallar föräldrarnas klassresa:

<http://blogg.aftonbladet.se/26997/perma/1101621/>

Skollagen säger att man inte får betala annat än mycket små summor till en klasskassa. Det är bra tycker jag, då slipper de föräldrar som egentligen inte har råd känna pressen. Så är det i alla fall tänkt. Men istället gör man allt för att kringgå den här lagen genom att hitta på en massa aktiviteter som ändå går ut på att föräldrarna ska betala. För någon månad sedan ordnades ett disco för klass 5a och inträdesavgiften var, håll i er nu, 150kr!

När ett klassdisco för elvaåringar kostar mer än inträdet på Berns (dyrt ställe i Stockholm), borde varningsklockorna ringa. Jag är säker på att dessa initiativ tas i all välvillighet, av föräldrar som egentligen helst skulle betala för resan rakt av, för att slippa allt jobb. Men det är barnens resa och finns inte engagemanget hos dem, så ska de heller inte få åka tycker jag. En klassresa är ingen rättighet.

Många föräldrar har valt att kommentera hans blogginlägg. De rasar mot kraven på föräldrars engagemang – och ekonomi.

Redneck woman: Mycket bra inlägg. Har en väninna som är ensamstående med tre pojkar och dessutom sjukskriven. Ekonomin går helt enkelt inte ihop. Hon skrev ett liknande inlägg i sin blogg för ett tag sedan. Det borde bli någon ändring på sånt här...

Åsa: När det började pratas om skolresa i min sons klass ville flertalet av föräldrarna betala in direkt ur egen ficka. Jag ifrågasatte detta på ett föräldramöte. Min tanke var att det är inte att lära barnen att bara kasta upp tusenlappar utan motprestation. Jag röstades ner och tittades på med väldigt konstiga blickar.

Några månader senare kom en engagerad förälder (som är lite coolare än jag) på att det var ju bättre om barnen själva arbetade ihop pengarna och då plötsligt skulle det bakas, fixas, pantas, städas och ingen förälder säger emot. Så den där mailväxlingen du skriver om känner jag mer än väl igen... Det är tyst på mötena men när det mejlas då är folk modiga.

Det värsta är att jag som förälder känner mig bakbunden. Står jag på mig och säger vad jag tycker blir jag den där jobbiga idiotmorsan och vem får höra det sen? Inte jag, men sonen.

Kate: Mina föräldrar var "tvungna" att betala 500kr/kvartal i två år (4000kr) till vår klassresa för åk6. Utöver det hade vi discon och liknande. Klassresan 1994 gick från Ume till Vasa utan hytt med Silja Line. En natt på hotell, bad i vattenparken och ett besök på tivolit. Idag får man en veckas utlandssemester för de pengarna.

Fakta om barnfattigdom

Andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard har ökat kraftigt under senare år och uppgick under 2007 till 12 procent. Ur ett barnperspektiv är det allvarligt att gruppen ökar eftersom det innebär risk för både ett socialt och ett ekonomiskt utanförskap gentemot andra barn. Föräldrarnas ekonomiska standard har stor betydelse för barnens uppväxtvillkor. En svagare ekonomi kan få effekter på barns möjligheter att delta i fritidsaktiviteter, deras boendemiljö, utbildning och även hälsa.

I Barnombudsmannens rapport "Hur kul är det, på en skala?" redovisas en undersökning som visar att för barn är framtiden för avlägsen för att påverka deras tillfredsställelse med livet här och nu. Familjerelationerna, den ekonomiska tryggheten och kamraterna är mycket viktigare. Drygt en tredjedel hyser viss oro för att familjens pengar inte ska räcka.

Vi vet att det är förknippat med känslor av skam, oro och rädsla att växa upp i fattiga familjer där brist på pengar är ett ständigt problem. Familjer med knapp ekonomi försöker undvika situationer där föräldrar eller barn löper risken att bli betraktade som fattiga eller avvikande.

Att leva utan marginaler

Forskaren Torbjörn Hjort menar att fattiga hushålls konsumtionsmönster sedan minst hundra år tillbaka har varit satt under lupp. De fattiga anses prioritera fel, kortsiktigt och slösaktigt. De anses behöva fostran och vägledning för att lära sig hushålla med knappa resurser.

Men fattigdom är inte ett resultat av oförmåga att hushålla, det handlar om familjer som kämpar för att få tillvaron att gå ihop utan några marginaler utöver det allra nödvändigaste.

Många ekonomiskt utsatta familjer vittnar om hur svårt det kan vara att betala även måttliga avgifter inom skolan. Det kan gälla avgifter för kommunal musikskola, badhus, kulturinstitutioner, skolmat, barns terminkort på kollektivtrafiken och skolutflykter. Och familjer som har barn med funktionshinder har ofta en mycket ansträngd situation såväl ekonomiskt som socialt. Det är en vardagens vanmakt.

Klyftan för ensamstående föräldrar växer

För de mellan 20 och 30 procent av ensamstående föräldrar som har det ekonomiskt sämst har inget hänt de senaste tio åren. Det konstaterar Mats Johansson, analytiker vid Försäkringskassan.

– Vi märker inte minst nu i lågkonjunkturen att antalet bidragssökande ökar.

Barnfattigdom är en realitet också i Sverige även om den hos oss sällan innebär att inte ha mat för dagen eller tak över huvudet. I stället handlar det om att ha så knappa ekonomiska resurser att man inte kan leva vad som anses vara ett normalt liv och att man bara har råd med det allra nödvändigaste.

Inte ett storstadsfenomen

– För barnen kan det leda till utanförskap. De kanske inte har tillgång till dator eller mobil eller kan följa med på aktiviteter utanför skolan. De kan inte resa bort ens på sommarlovet, säger Mats Johansson.

Barnfattigdom framställs ibland som något som främst är ett storstadsfenomen, men det stämmer inte, anser Mats Johansson. Snarare att det kan framstå så därför att medierna är koncentrerade till dessa regioner.

Klyftan växer

Fattigdom är vanligast bland barn till ensamstående föräldrar. Men vissa grupper kan ha det extra knapert, som barn till invandrare och till föräldrar med låg utbildning. Mats Johansson arbetar med en rapport om ensamstående föräldrars situation.

– Alla som arbetar har fått ökade inkomster. Men för ensamstående föräldrar har de inte ökat lika snabbt som för befolkningen som helhet. I absoluta tal har man fått det bättre men i förhållande till andra grupper har klyftan växt. Och för de tjugo, trettio procent i botten som har lägst standard har inget hänt de senaste tio åren,

Fler söker bostadsbidrag

Samtidigt finns det en spridning även inom gruppen ensamstående föräldrar. Det finns de som arbetar mycket, men många jobbar väldigt lite vilket kan bero på att de arbetar deltid för att de vill kunna vara tillsammans med sina barn.

Eftersom ensamstående föräldrar ensam ska svara för försörjningen är de känsligare för att bli sjuka eller förlora jobbet. De har ingen som kan hjälpa dem att tjäna ihop till levebrödet.

Rent konkret har man hos Försäkringskassan märkt detta i en ökning av andelen ensamstående föräldrar som söker till exempel bostadsbidrag, inte minst nu i tider av lågkonjunktur.

Bidrag för ensamföräldrar

Långvarig fattigdom som barn kan även få konsekvenser på sikt, framhåller Mats Johansson.

– De barnen blir oftare än andra bidragstagare senare i livet. De söker sig inte lika ofta till högre studier. Det finns också en del som visar på ett samband mellan barnfattigdom och brottslighet senare i livet även om det kan vara svårt att skilja från andra faktorer som föräldrarnas roll.

Mats Johanssons privata åsikt är att man borde inrätta någon form av bidrag för ensamstående föräldrar.

– Om det är några vi måste vara rädda om och skydda så är det våra barn. Att låta dem leva under knappa ekonomiska förhållanden är inte värdigt ett rikt land som Sverige.

Barnen lär sig respektera varandra

Barn hjälper barn. Det är det viktiga med Majblomman. De lär sig visa respekt för varandra, säger Lasse Julius, mellanstadielärare vid Katarina Södra skola i Stockholm.

Katarina Södra är en innerstadsskola. Här finns, eller märks, inte barnfattigdomen på samma sätt som ute i ytterområdena.

– I varje fall kommer det inte fram till lärarna, det är sällan jag märker av det. Kanske till skolsköterskorna men de har ju tystnadsplikt, säger Lasse Julius.

Majblomman i undervisningen

Själv engagerade han sig i Majblommans verksamhet för några år sedan när den som hade hand om försäljningen på Katarina Södra slutade. Han tog över och har sedan kommit allt mer in i det hela. I dag ingår Lasse Julius dessutom i lokalföreningens styrelse.

Han använder sig av material från Majblomman i undervisningen, som en del i ämnet livskunskap. Inför försäljningen berättar han för barnen om Majblommans mål att hjälpa och att de ska förstå att de inte bara representerar sig själva utan också Majblomman och skolan.

– När de får höra om syftet tycker de att det är viktigt. De får ju en hel del matematik också när de ska räkna hur många blommor de sålt och se till att redovisningen stämmer. Samtidigt kommer det upp en mängd frågor som rör barn både i Sverige och i andra länder. De blir medvetna om att det finns barn som har det svårt hos oss också.

Barn hjälper barn

Viktigast med Majblommans verksamhet är idén att barn hjälper barn, anser Lasse Julius. Det lär barnen att visa respekt för andra barn. Det är ju ingen produkt man säljer utan en insamling för att hjälpa kompisar och andra barn som har det svårt. Varje år är det väldigt många barn som begär hjälp av oss.

Gitarrer och skridskor

I Lasse Julius skola Katarina Södra har man använt de så kallade Majblommepengarna till tio gitarrer och en trumsynt, nya böcker till biblioteket, skridskor och hjälmar att låna för dem som inte har och datorer och spel till verksamheten i mellanstadiet.

Exempel på riktlinjer för avgifter i olika kommuner

Långt ifrån alla kommuner har en policy för avgifter i skolan, men många har påverkats av de senaste årens debatt.

Falköpings kommun

Så här skriver Falköpings kommun den 20 augusti 2008 om avgifter och medfinansiering:

Grundprincipen i Falköpings kommun är att inget egeninköpt material får tas med exempelvis till slöjd och elevens val. Avgift för material får heller inte tas ut av eleven.

En ringa kostnad får – vid enstaka tillfällen – tas ut vid planerade aktiviteter (ex skidåkning) anordnade av skolan. Om avgift tas ut måste det alltid finnas minst ett gratisalternativ.

Gåvor, som ej är villkorade, får tas emot.

För resor som initieras och ordnas av skolan:

- Genomförs på skoltid
- Lärarna samordnar, ansvarar för och åker med på resan
- Skolans försäkringar gäller, även om resan sträcker sig över en helg
- Ingen medfinansiering av föräldrar
- Frivilligt för eleverna om de vill vara med och samla in pengar (försäljning, disco etc). Medel som insamlas används till hela gruppens kostnader.
- Utgångspunkt är att alla elever åker med
- De elever som eventuellt inte åker med får inte ut några pengar

För resor som initieras och ordnas av föräldrar:

Genomförs på fritiden helt utanför skolans ansvar.

- Får ej ske på skoltid
- Komplettdigt för eleverna utgår ej
- Lärarna ska inte arbeta med resan på något sätt (samla in listor, hålla i försäljning, etc)
- Skolans försäkringar gäller ej
- Deltagande är frivilligt för eleverna
- Frivilligt för eleverna om de vill vara med och samla in pengar (försäljning, disco etc)
- Ev medfinansiering av föräldrar
- Läraren kan följa med på resan som inbjuden gäst – inte som representant för skolan

Detta betyder att INGEN medfinansiering från föräldrarna får ske för resor som anordnas av skolan. Inte ens i form av pengar som föräldrar/elever samlat in på eget initiativ. Vill föräldrarna samla in pengar måste de användas till aktiviteter/resor helt utanför skolans regi. Insamlingar av det här slaget får heller inte ske under skoltid.

Nacka kommun

Detta gäller i Nacka kommun enligt ett beslut den 6 november 2008:

Grundskolor i Nacka får ta ut avgifter men summan får inte överstiga 100 kronor per läsår. Det beslutade Utbildningsnämnden vid mötet den 6 november.

Vid mötet beslutades också att gymnasieskolor har rätt att ta ut avgifter för faktiska kostnader för kost och logi för elever som studerar på utlandsprogrammen.

Bakgrund

Enligt skollagen ska all utbildning vara avgiftsfri. Endast obetydliga avgifter får förekomma. Skolverket bedömer att gränsen går vid 100 kronor per elev och läsår. Vid en inspektion av Skolverket 2007 fick Nacka kritik för att mer än hälften av grund- och gymnasieskolorna tog ut avgifter som totalt översteg 100 kronor per läsår i samband med friluftsdagar, studieresor, utflykter och liknande aktiviteter.

Botkyrka kommun

Tullingebergsskolan i Botkyrka kommun har en policy för avgifter, klasskassor och lärares medverkan i aktiviteter utanför skoltid. I policyn, som är daterad den 7 februari 2008, återges vad som sägs i skollagen kapitel 4 paragraf 4. Här sägs också följande:

I Botkyrka kommun skall alla aktiviteter, som sker inom undervisningstid, vara kostnadsfria för eleven, alltså bekostas av skolan.

Aktiviteter som ligger utanför ordinarie schema, till exempel när elever redovisar arbeten för föräldrar, ligger inom lärares arbetstid.

Om man i föräldragruppen vill att klassen skall få möjlighet till aktiviteter utanför skoltid kan föräldrar i egen regi ha en kassa som bekostar detta. Detta sker på frivillig basis och föräldrar ansvarar för aktivitetens planering, administration och genomförande.

**ASKERSUNDS
KOMMUN**

Askersund 2004-10-28

POLICY FÖR AVGIFTER I SKOLAN

Enligt skollagen 4 kap 4§ skall utbildningen i grundskolan vara avgiftsfri för eleverna. De skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmaterial, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en *obetydlig kostnad* för eleverna.

All verksamhet som anordnas inom skolans ram skall alltså bekostas av skolan. Studiebesök och resor som har med undervisningen att göra skall täckas av skolans medel.

Varje skola bör göra en långtidsplanering för vilka studieresor man vill genomföra och när, samt avsätta medel ur sin budget som täcker alla kostnader.

Skolan kan inte ha så kallade klasskassor där föräldrarna regelbundet betalar en summa till kommande skolresa, utflykt, teater, cirkus, glass.....

Skolan kan inte samla in pengar för att t.ex. göra en klassresa. Klassresor som är så kostsamma att de inte ryms inom skolans budgetram, eller inte har med undervisningen att göra får genomföras helt och hållet utanför skolans ram. Det vill säga på lov eller helgdagar.

Ovanstående gäller för all verksamhet inom barn- och utbildningsnämnden. För **plats** i förskola – och fritidshem tas avgift ut enligt kommunens "RIKTLINJER OCH TAXA FÖR BARNOMSORGEN".

Barn- och utbildningsnämnden

Så här står det i skollagen

I 2 b kap. 5 § skollagen anges att utbildningen i **förskoleklassen** skall vara avgiftsfri. Till den del verksamheten överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året får dock kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer.

I 4 kap. 4 § skollagen anges att utbildningen i **grundskolan** skall vara avgiftsfri för eleverna. De skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I 5 kap. 21 § skollagen anges att utbildningen i **gymnasieskolan** skall vara avgiftsfri för eleverna. De skall utan kostnad ha tillgång till böcker, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. Huvudmannen får dock besluta att eleverna skall hålla sig med enstaka egna hjälpmedel. I verksamheten får också förekomma enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad för eleverna.

Motsvarande bestämmelser gäller för de **fristående skolorna** 9 kap. 7 och 10 §§ skollagen.

I förarbetena till skollagen, prop. 1985/86:10, fick bestämmelserna ifråga sin nuvarande lydelse där det talas om *obetydliga kostnader* angående grundskolan och egna hjälpmedel för gymnasieskolan. Sistnämnda bestämmelse har genom prop. 1990/91:85 snävats in till *enstaka egna hjälpmedel*. Praktiskt betydelselösa avsteg från principen om kostnadsfri utbildning får enligt förarbetena förekomma. Vidare sägs att det inte generellt går att säga vad som utgör en obetydlig kostnad. Huvudmannen tolkar bestämmelserna och gör en bedömning i varje enskilt fall.

Majblommans rapporter och PM finns på www.majblomman.se

Om avgifter i skolan:

- 2005-12-29 Barns ojämlika villkor i Sverige.**
PM om Majblommans syn på avgifter i skolan och vår roll i barnets nätverk.
- 2005-09-14 Därför skapar Majblomman debatt om avgifter i skolan.**
PM om avgifter i skolan under pågående förhandling om ny skollag.
Innehåller sammanfattning av doktorsavhandlingen "Nödvändighetens pris".
- 2005-07-12 Knattereporter ställde politiker till svars i Visby**
Rapport om politikernas syn på "obligatoriska" klasskassor i skolan.
- 2005-07-06 När kassan är skral**
Rapport om klasskassan och andra olagliga avgifter i skolan.
- 2005-06-09 Klassresan**
Rapport om hur olagliga avgifter drabbar fattiga barn i skolan.
- 2004-11-22 Discon, plastpåsar, majblommor (och ett och annat lagbrott).**
Rapport om goda råd om hur aktiviteter och hjälpmedel finansieras i skolan.
- 2004-07-12 Politiker svarar om avgiftsbelagda skolaktiviteter.**
Rapport från politikerveckan i Visby den 4-10 juli 2004.
- 2004-07-08 Vem har råd att gå i skolan?**
Rapport om avgiftsbelagda skolaktiviteter och kommuner som bryter mot lagen.

Övriga rapporter

- 2008-07-15 "En-meters-perspektivet"**
En rapport om partiledarnas syn på barnfattigdom i Sverige.
- 2008-06-12 Mitt sommarlov, vad jätteskönt mitt sommarlov ska bli....**
En rapport om barns olika villkor och kommuners ansvar för barn under sommarlovet.
- 2008-03-27 Somliga går med trasiga skor, säg vad beror det på?**
Majblommans årsrapport 2008. Om barns dagsaktuella behov som en följd av brister i välfärden.
- 2007-11-30 Vad fick du i julklapp?**
En rapport om barn och ekonomisk utsatthet i jultid och om brister i barnperspektiv vid beslut om ekonomiskt bistånd.
- 2007-07-13 Har barnkonventionen tagit sommarlov?**
En rapport om barns röster och rättigheter
- 2007-06-07 Sommar, sommar och sol**
En rapport om barns olika villkor på sommarlovet
- 2007-03-22 Man måste bry sig om hur ungarna mår**
En rapport om barns villkor och svenskars attityd till barnfattigdom i Sverige
- 2006-07-11 Barns glasögon -behov, bidrag och brister.**
Rapport om skillnaden i synen på synnedsättning och andra funktionshinder och sjukdomar.
- 2005-11-22 Dyra julklappar och svårt ta ledigt drabbar barn**
- 2005-06-09 Du ska inte tro det blir sommar**
Rapport om hur ekonomisk utsatthet drabbar barn på sommarlovet.
- 2004-06-10 Barns behov tar inte sommarlov**
Rapport om kommuners minskade satsningar på skolaktiviteter.
- 2004-04-26 Majblommans syn på barnfattigdom i Sverige.**
PM om Majblommans erfarenheter om villkoren för barn som lever i en fattig familj.
Bilaga i Ds 2004:41, Ekonomiskt utsatta barn.